

Кропочева Н. М.,
молодший науковий співробітник
Державна науково педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського
veritas59@i.ua

**ПРОБЛЕМА ОБДАРОВАНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНИХ ВИДАННЯХ
НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ– ПОЧАТКУ ХХ СТ.
У ФОНДІ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ
УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО:
ОГЛЯД ОКРЕМИХ ТЕНДЕНЦІЙ**

***Анотація.** Розглянуто деякі аспекти поняття «обдарованість» в змісті педагогічних видань німецькою мовою з колекції рідкісних видань, що стали джерельною базою для укладання науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини ХІХ ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського».*

***Ключові слова:** педагогічні видання німецькою мовою, колекція, обдарованість, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського.*

***Annotation.** Some aspects of analysis of pedagogical publications in German from the collection of rare publications are considered, which became the source base for compiling a scientific and auxiliary bibliographic Index «Pedagogical publications in German in the second half of the Nineteenth century. – 1917 in the Fund of the V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine».*

***Key words:** pedagogical editions in German, collection, talent, the V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine.*

Постановка проблеми. У вітчизняній практиці бібліометричних досліджень стало вже досить усталеним трендом дотримання певних правил їх проведення: розроблення методики експерименту, формування репрезентативної вибірки, що відображає генеральну сукупність процесів, подій, явищ та складає проблемний простір досліджуваних об'єктів. Хронологічні рамки визначалися в межах певних історичних відрізків, що, за замовчуванням, теж мали усталений характер.

Дослідження бібліометричних методів у віддаленій ретроспективі має своїх послідовників, та скоріше стосується більше проведення компаративістських досліджень тематичного спрямування.

Проблема обдарованості як складного, багатовимірного конструкту досліджується в рамках концепцій соціального та генетично успадкованого спрямування. Суперечливість та пошуки аргументів в рамках зазначених концепцій, що знаходять своїх апологетів, зникає, якщо вважати, що потенційна обдарованість до різних видів діяльності притаманна більшості дітей.

Проблема обдарованості в сучасному суспільстві постійно перебуває в центрі уваги науковців. Адже пошуки її вирішення, визначення структури, встановлення або моделювання алгоритму, дослідницької траєкторії прогностично спрямовує нас до наукового доробку вітчизняних та зарубіжних педагогів та психологів ХІХ – початку ХХ ст., що зможуть допомогти осмислити в історичній ретроспективі діяльність відомих діячів крізь інформаційну призму переломних подій у сфері освіти, педагогіки та психології цього періоду.

Тематично та змістовно наша розвідка перекликається з результатами дослідження проблеми обдарованості, що представлені в попередніх напрацюваннях, опублікованих в збірнику матеріалів ІІ Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, що проходила 18–22 серпня 2021 року [1].

Джерельною базою для проведення бібліометричного аналізу стали педагогічні видання німецькою мовою другої половини ХІХ – початку ХХ ст. з колекції рідкісних видань фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, що систематизовано у підготовленому науково-допоміжному бібліографічному покажчику «Педагогічні видання німецькою мовою ІІ половини ХІХ ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»¹.

Тезово викладемо основні змістові та структурні складові бібліографічного посібника, що складається із семи розділів, в яких представлено німецькомовні видання окресленого періоду: офіційні, наукові, виробничо-практичні, навчальні, довідкові, літературно-художні видання, епістолярні джерела.

Змістове наповнення покажчика орієнтоване на максимально повне відображення матеріалів щодо актуальних проблем теорії навчання в педагогічній думці Німеччини другої половини ХІХ – початку ХХ ст., виявлення особливостей в освітній практиці закладів професійної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. В ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головному координаційному центрі мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України зберігаються книжкові пам'ятки, колекції рідкісних видань, що належать до Державного реєстру національного культурного надбання (ДРНКН), що формується відповідно до правил існуючого «Порядку відбору до ДРНКН» та вимагає належного здійснення комплексу робіт щодо реєстрації та збереження цих видань [3].

Активізація досліджень фондів рідкісних видань проводиться науковими бібліотеками – учасницями мережі освітянських бібліотек. Це наукові бібліотеки закладів вищої освіти: Національного педагогічного університету імені

---

¹ На час підготовки матеріалів до опублікування за матеріалами ХІV науково-практичної онлайн-конференції науково-допоміжний покажчик «Педагогічні видання німецькою мовою ІІ половини ХІХ ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» планувався до оприлюднення.

М. П. Драгоманова, Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та ін. Студіювання особливостей формування таких колекцій проводилося на основі анкетування, вивчення досвіду роботи окремих бібліотек університетів, моніторинг сайтів та сторінок бібліотек ЗВО [2].

Окреслюючи основні напрями роботи з колекціями рідкісних видань, звернення до бібліометричного аналізу сприймається досить незвично, зважаючи на опрацювання видань з колекцій цінних і рідкісних джерел, що спрямовує зусилля фахівців в площину історичних та теоретичних рефлексій в руслі дослідження витоків формування колекцій, персональних книжкових зібрань.

В той же час бібліометричні розвідки дають емпіричний матеріал для подальших досліджень: підтвердження чи спростування певних думок, поглядів, гіпотез.

Відповідно до мети розвідки сформовано вибірку на основі комплексного підходу, насамперед в частині

- цільового пошуку педагогічних видань з акцентовано направленою фіксацією на смислому ряді понять «здібність» (*Begabung*), «обдарованість» (*Hochbegabung*), «майстерність» (*Fähigkeit*);
- визначенні окремих творів, видань, в яких виокремлено у назві публікації зазначені поняття;
- співвіднесення зазначених понять з семантично близькими поняттями.

За сформованими пошуковими словами у науково-допоміжному покажчику віднайдено декілька видань з релевантними інформаційними результатами, представлених на *табл. 1*.

Таблиця 1

Представленість поняття «обдарованість» в назвах педагогічних видань у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського XIX–XX ст.

№ п/п	Назва твору	Автор
1	Über Begabung und Gehörsgrad der Zöglinge der badischen Taubstummenanstalten Gerlachsheim und Meersburg : eine statistische Studie, zugleich als Beitrag zur Trennungsfrage ¹	Georg Neuert
2	Begabung und Studium ²	Eduard Spranger

¹ Про здібності й рівень слухового сприймання вихованців Баденських навчальних закладів для глухонімих у містах Герлахсхайм і Мерсбург : статистичне дослідження. (Переклад назви видання, як і наступних джерел, здійснено Л. М. Дяченко, канд. пед. нав. старшим науковим співробітником, упорядником бібліографічного покажчика, перекладачем назв німецькомовних видань, що представлені в науково-допоміжному покажчику).

² Здібності й навчання.

№ п/п	Назва твору	Автор
3	Untersuchungen über Geschlechts-, Alters- und Begabungs-Unterschiede bei Schülern ¹	Jonas Cohn und Julius Dieffenbacher
4	Die Entwicklung der zeichnerischen Begabung : neue Ergebnisse auf Grund neuer Untersuchungen ²	Georg Kerschensteiner

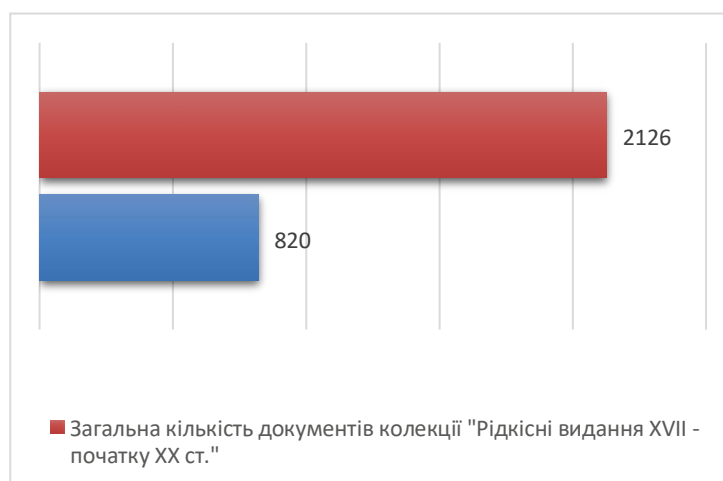
Зазначені твори відображають особливості прояву здібностей для дітей з особливими освітніми потребами, мають емпіричне підґрунтя, встановлюють особливості виховання дітей; співставляють загальні закономірності та індивідуальні особливості фізичного та духовного розвитку дітей; психологічні та фізіологічні особливості навчання дитини.

В праці Едуарда Шпрангера (Eduard Spranger) представлено огляд бібліографічних джерел з проблеми обдарованості в контексті розроблюваної ним культурно-психологічної типології, експлікованої на процес навчання дітей відповідно до домінуючого типу цінностей; визначення спеціальних здібностей.

Це стосується і представлених праць Йонаса Людвіга Кона (Jonas Cohn) та Юліуса Діффенбахера (Julius Dieffenbacher) і Георга Кершенштайнера (Georg Kerschensteiner), в яких розглянуто особливості формування спеціальних здібностей.

Слід зазначити, що на початку ХХ ст. спеціалізовані видання з проблеми обдарованості ставали предметом досліджень, висвітлених на сторінках продовжуваних видань, орієнтованих на відображення результатів прикладних психологічних досліджень.

На рис. 1 наведено кількісний склад загальної кількості рідкісних видань та педагогічних документів другої половини ХІХ – початку ХХ ст. у зазначеній колекції.

Рис. 1. Педагогічні видання в колекції «Рідкісні видання іноземними мовами XVII – початку XX ст.»

¹ Дослідження особливостей статевого й вікового розвитку та обдарованості учнів.

² Розвиток художніх здібностей : результати нових досліджень.

Огляд видань з проблеми обдарованості лише підкреслює значення та перспективи опрацювання галузевих колекцій рідкісних видань та уможливило підведення певних підсумків.

Умовно процес опрацювання колекцій рідкісних видань, враховуючи досвід роботи з ними наукових бібліотек ЗВО – учасниць мережі освітянських бібліотек, можна представити як систему послідовних дій, спрямованих для вирішення наступних завдань:

- підготовки віртуальних виставок;
- упорядкування каталогів рідкісних видань;
- проведення моніторингу (опитування учасників мережі) щодо складу і методів збереження видань;
- оцифрування колекцій, розміщення повнотекстових копій видань в електронній бібліотеці;
- створення баз даних рідкісних видань;
- проведення організаційних заходів щодо створення відділу та музеїв рідкісних книг;
- упорядкування науково-допоміжних показників тематичного характеру рідкісних видань.

Висновки. Зроблено спробу поглянути на проблему формування колекції рідкісних видань іноземними мовами крізь поєднання низки різних за своїм характером інформаційних прийомів: визначення етапів роботи з колекціями рідкісних видань; ретроспективної характеристики педагогічних видань німецькою мовою другої половини ХІХ – початку ХХ ст. в тематично та змістовно звуженому ланцюжку семантично близьких понять: обдарованість, здібність, майстерність.

Представлений алгоритм роботи з виданнями з колекції рідкісних видань іноземними мовами та опрацювання записів із БД «Рідкісні видання», за якою здійснювався пошук, відбір, систематизація та опис джерел, в певній мірі підтверджує доцільність організації подальшої роботи з бібліографічної та електронної реконструкції рідкісних видань другої половини ХІХ – початку ХХ ст. фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кропачева, Н. М. Хронологічно-тематичний аналіз динаміки захисту дисертацій з проблеми обдарованості дітей в галузі дошкільної, середньої та вищої освіти / Кропачева Н. М. // Обдаровані діти – скарб нації : матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 18–22 серп. 2021 р.) – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021 – С. 292–297.
2. Мацібора, Н. Г. Збереження і використання культурного спадку з фондів освітянських бібліотек України [Електронний ресурс] / Н. Г. Мацібора // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – Т. 42, вип. 4. – С. 141–

149. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_42_4_15 (дата звернення: 17.06.2022).

3. Файфер, Н. Фонд рідкісних та цінних видань іноземними мовами Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського: стан і перспективи розвитку / Н. Файфер, О. Дроншкевич, І. Білоцерківець // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 1. – С. 17–21. – Режим доступу: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2014_1_6 (дата звернення: 16.06.2022).

СПИСОК ПЕДАГОГІЧНИХ ВИДАНЬ, БІБЛІОГРАФІЧНІ ОПИСИ ЯКИХ ПРЕДСТАВЛЕНО У ВИБІРЦІ

1. Pädagogische Monographien. Bd. IV. Georg Neuert. Über Begabung und Gehörsgrad der Zöglinge der badischen Taubstummenanstalten Gerlachsheim und Meersburg : eine statistische Studie, zugleich als Beitrag zur Trennungsfrage / Herausgegeben von E. Meumann. – Leipzig : Otto Nemnich Verlag, 1907. – VI, 168 S.
2. Spranger, E. Begabung und Studium / von Eduard Spranger. – Leipzig ; Berlin : Verlag und Druck B. G. Teubner, 1917. – V, 99 S. – (Deutscher Ausschuss für Erziehung und Unterricht).
3. Cohn, J. Untersuchungen über Geschlechts-, Alters- und Begabungs-Unterschiede bei Schülern / von Jonas Cohn und Julius Dieffenbacher. – Leipzig : Verlag von Johann Ambrosius Barth ; Naumburg : Lippert & Co., G. Pätz'sche Cuchdr. G. m. b. H., 1911. – VI, 213 S. : mit drei Tafeln. – (Beihefte zur Zeitschrift für angewandte Psychologie und psychologische Sammelforschung / Herausgegeben von William Stern and Otto Lipmann ; 2).
4. Kerschensteiner, G. Die Entwicklung der zeichnerischen Begabung : neue Ergebnisse auf Grund neuer Untersuchungen / von Georg Kerschensteiner. – München : Druck und Verlag von Carl Gerber, 1905. – XV, 508 S. : mit 800 Figuren in Schwarzdruck und 47 Figuren in Farbendruck.

Лебедик Леся,

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри спеціальної освіти і роботи з обдарованими дітьми,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,

lebedyk_lesya@ukr.net

ПІДГОТОВКА КЕРІВНИКІВ ГУРТКІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті виділені напрями досягнення мети підготовки керівників гуртків до роботи з обдарованими дітьми в системі післядипломної педагогічної освіти з позицій теорії управління; визначені принципи, функції і методи педагогічного менеджменту системи підготовки керівників гуртків до роботи з обдарованими дітьми в системі післядипломної педагогічної освіти. Указано на актуальні проблеми підготовки керівників гуртків до роботи з обдарованими дітьми в системі післядипломної педагогічної освіти та шляхи їх вирішення.